

مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز
دوره دوازدهم، شماره دوم، بهار ۱۳۷۶

بررسی مقاله های مجله علوم اجتماعی و انسانی
دانشگاه شیراز

رکن الدین احمدی لاری و فرزانه فرزین
دانشگاه شیراز

خلاصه

در این بررسی مقالات دوره ده ساله مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز از جنبه های مشارکت مردان و زنان، تألیف و ترجمه، سهم اعضای هیأت علمی دانشگاه شیراز، مشارکت هیأت تحریریه، سهم دانشکده های ادبیات و علوم انسانی و علوم تربیتی این دانشگاه، مشارکت بخش های مختلف دو دانشکده، سهم سردبیری و پراکندگی موضوعی مورد توجه قرار گرفته اند.

نتایج حاصله نشان می دهد که میزان مشارکت مردان بسیار بیشتر از زنان بوده و نسبت مقالات تألیفی به ترجمه بسیار زیادتر است. اغلب مقالات توسط اعضای هیأت علمی دانشگاه شیراز نوشته شده است. مشارکت دانشکده های ادبیات و علوم انسانی و علوم تربیتی چشمگیر است و موضوع بیشتر مقالات به روان شناسی و آموزش و پرورش مربوط می شود.

مقدمه

مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز با هدف «انتشار یافته های پژوهش های علمی در زمینه علوم اجتماعی و انسانی»^۱ به سردبیری دکتر محسن قادسی در پائیز ۱۳۵۶ شروع به انتشار نمود. شماره دوم این مجله در تابستان ۱۳۵۸ به سردبیری دکتر علی اکبر پایدارفر منتشر گردید. این دو شماره از سه قسمت مقالات فارسی، کتاب شناسی (بررسی کتاب) و مقالات انگلیسی تشکیل می شد. در هر شماره فقط یک مقاله به زبان فارسی و سایر مقالات به زبان انگلیسی بودند.

دوره جدید این مجله از پاییز ۱۳۶۴ با هدف «نشر نتایج پژوهش های مذهبی، فلسفی و علمی»^۲ زیر نظر هیأت تحریریه و به سردبیری دکتر علی اکبر حسینی مجدداً منتشر گردید. در قسمت یادداشت سردبیر، به بهانه انتشار دوره جدید مجله، آمده است که «تحقیق و پژوهش در باره انسان که موجودی است چند ساحتی و دارای ابعاد وجودی متفاوت از طرق مختلف امکان پذیر می باشد. این طرق یا راه ها را به استناد و بر پایه تعدد منابع شناخت و در یک تقسیم بندی کلی می توان در سه روش مذهبی، فلسفی و علمی خلاصه نمود»^۳

این مجله در پاییز و بهار هر سال منتشر می شود و اعضای هیأت تحریریه آن از نخستین شماره تا پایان دوره هفتم (شماره مسلسل چهاردهم) دکتر سیدعلی اکبر حسینی (سردبیر)، دکتر امیر هوشنگ مهریار، دکتر لطف الله یارمحمدی، دکتر منصور رستگار و دکتر غلامرضا وطن دوست بوده اند. لازم به ذکر است که در سال اول آقای علیرضا آیت الهی نیز عضو هیأت تحریریه مجله بوده اند. از دوره هشتم (شماره مسلسل پانزدهم) به بعد دکتر امیر هوشنگ مهریار از عضویت در هیأت تحریریه کنار رفتند و دکتر علی اصغر حاتمی، دکتر جعفر مهاد و دکتر محمد نمازی به عضویت آن درآمدند.

بر خلاف دوره قبل تمامی مقالات دوره جدید به استثناء دو دوره آخر که در هر کدام سه مقاله به زبان انگلیسی به چاپ رسیده، به زبان فارسی بوده اند.

پیشینه تحقیق

در ارتباط با موضوع مورد بررسی تا کنون چند مقاله که غالباً به صورت یک جا مقالات مجلات را در یک زمینه موضوعی تحلیل کرده اند، به چاپ رسیده است. نمونه مشخص این نوع بررسی مقاله های «وضعیت نشر مقاله های کتابداری و اطلاع رسانی»^۴ و «مطالعه کتاب سنجی متون نمایه سازی و چکیده نویسی ۱۸۷۶-۱۹۷۶»^۵ می باشند.

در زمینه مقالات یک مجله خاص تنها یک بررسی با عنوان «مقالات و مقاله نویسان در نامه انجمن کتابداران ایران»^۶ منتشر شده است که به بررسی ۱۸۷ مقاله چاپ شده در دوره سیزده ساله نامه انجمن کتابداران ایران پرداخته است.

روش و مسائل تحقیق

برای گردآوری اطلاعات، کلیه شماره های دوره جدید مجله از شماره اول دوره اول تا شماره دوم دوره دهم مورد بررسی قرار گرفتند. در مورد هر کدام از مقالات مؤلفه هایی شامل پدید آورندگان زن و مرد، تألیف و ترجمه، وابستگی پدید آورندگان به دانشگاه شیراز و غیر دانشگاه شیراز، تعلق نویسندگان به هیأت تحریریه مجله و غیر هیأت تحریریه، سهم دانشکده های ادبیات و علوم انسانی و علوم تربیتی و پراکندگی موضوعی در نظر گرفته شدند.

جمع کل مقالات ۱۲۹ مورد است که ۶ مقاله آن به زبان انگلیسی می باشد. یکی از مقالات انگلیسی در شماره های قبلی مجله به زبان فارسی چاپ شده ولی چون ترجمه آن توسط فرد دیگری صورت گرفته، در قسمت مترجمان مجدداً منظور شده است. جمعاً ۱۴ مورد مطالب مربوط به سمینارها و مجامع علمی که صرفاً به ذکر اسامی سمینارهای برگزار شده و اطلاعات مختصری در باره آنها پرداخته بود، در بررسی نادیده گرفته شده است.

تجزیه و تحلیل یافته ها

۱- پدیدآورندگان

از مجموع ۱۲۹ مقاله مورد بررسی ۱۱۸ مقاله (۹۱/۴۷٪) توسط مردان نوشته شده است که ۱۰۶ مورد به صورت انفرادی و ۱۲ مورد مشترک بوده است. ۸ مقاله (۶/۱۹٪) به وسیله زنان به رشته تحریر در آمده است که ۷ مورد به صورت انفرادی و یک مورد گروهی بوده است. سه مقاله باقیمانده (۲/۳۲٪) کار مشترک زنان و مردان است (جدول شماره ۱).

جدول ۱
سهم مردان و زنان

پدید آورندگان	تعداد	درصد
مردان	۱۱۸	٪۹۱/۴۷
زنان	۸	٪۶/۱۹
مشترک	۳	٪۲/۳۲

آمار فوق بیانگر این مسئله است که اکثریت مطلق مقالات توسط مردان نوشته شده است.

۲. تألیف و ترجمه

از کل ۱۲۹ مقاله مورد بررسی ۱۲۰ مورد (۹۳/۰۲٪) تألیف و تنها ۹ مورد (۶/۹۷٪) ترجمه بوده است. ترجمه ها کلاً توسط مردان انجام گرفته است. از تعداد ۱۲۰ مقاله تألیفی ۱۱۲ مورد (۹۳/۳۳٪) توسط مردان و ۸ مورد (۶/۶۶٪)

توسط زنان انجام شده است (جدول شماره ۲).

جدول ۲

مؤلفان و مترجمان مقالات

تعداد	مرد	زن	جمع	درصد
تألیف	۱۱۲	۸	۱۲۰	٪۹۳/۰۲
ترجمه	۹	-	۹	٪۶/۹۷
جمع	۱۲۱	۸	۱۲۹	٪۹۹/۹۹

همان طور که جدول فوق نشان می دهد سهم مردان در تألیف و ترجمه بسیار بیشتر از زنان است.

۳- وابستگی

۳-۱- هیأت تحریریه. از کل مقالات نوشته شده ۲۲ مورد (٪۱۷/۰۵) را اعضای هیأت تحریریه مجله و ۹۷ مورد (٪۷۵/۱۹) را سایرین نوشته اند. ۱۰ مورد (٪۷/۷۵) کار مشترک دو گروه فوق است. اسامی هیأت تحریریه در اول هر شماره ذکر شده که خود ملاک تشخیص در این بررسی است. در صورتی که فردی در اواسط انتشار مجله به عضویت هیأت تحریریه منصوب شده باشد، آثار او از زمان عضویت جزء هیأت تحریریه و قبل از آن به عنوان غیر هیأت تحریریه محاسبه شده است (جدول شماره ۳).

با توجه به ده مقاله مشترک، سهم هیأت تحریریه در نگارش مقالات بیش از بیست درصد می باشد.

۳-۲- دانشگاه شیراز. از کل ۱۲۹ مقاله مورد بررسی ۹۰ مقاله (٪۶۹/۷۶) توسط اعضاء هیأت علمی دانشگاه شیراز، ۳۶ مقاله (٪۲۷/۹۰) به وسیله

جدول ۳
سهم هیأت تحریریه

وابستگی	تعداد	درصد
هیأت تحریریه	۲۲	۱۷/۰۵٪
غیر هیأت تحریریه	۹۷	۷۵/۱۹٪
مشترك	۱۰	۷/۷۵٪

اساتید دانشگاههای دیگر و ۳ مقاله (۲/۳۳٪) به صورت مشترك نوشته شده است (جدول شماره ۴).

جدول ۴
سهم دانشگاه شیراز

وابستگی	تعداد	درصد
دانشگاه شیراز	۹۰	۶۹/۷۶٪
غیر دانشگاه شیراز	۳۶	۲۷/۹۰٪
مشترك	۳	۲/۳۳٪

جدول ۴ بیانگر این است که بیش از $\frac{۲}{۳}$ مقالات این مجله توسط اعضای هیأت علمی دانشگاه شیراز نوشته شده است.

۳-۳- مؤسسات آموزش عالی. از مجموع ۱۲۹ مقاله ۶۳ مورد (۴۸/۸۳٪) توسط اعضاء هیأت علمی دانشکده ادبیات و علوم انسانی، ۲۷ مورد (۲۰/۹۳٪) به

وسيله اساتيد دانشكده علوم تربيتي، ۳ مورد (۲/۳۲٪) به وسيله اعضاي هيأت علمي ساير دانشكده هاي دانشگاه شيراز، ۶ مورد (۴/۶۵٪) توسط اساتيد دانشگاه علوم پزشكي شيراز و ۳۰ مورد (۲۳/۲۵٪) مربوط به اساتيد ساير دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالي كشور است (جدول شماره ۵).

جدول ۵ سهم دانشكده هاي دانشگاه شيراز و ساير مؤسسات آموزش عالي

درصد	تعداد	وابستگي به مراکز آموزش عالي
۴۸/۸۳٪	۶۳	دانشكده ادبيات و علوم انساني دانشگاه شيراز
۲۰/۹۳٪	۲۷	دانشكده علوم تربيتي دانشگاه شيراز
۲/۳۲٪	۳	ساير دانشكده هاي دانشگاه شيراز
۴/۶۵٪	۶	دانشگاه علوم پزشكي شيراز
۲۳/۲۵٪	۳۰	ساير دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالي

همان طور كه در جدول ۵ مشاهده مي شود حدود نيمي از مقالات توسط اعضاي هيأت علمي دانشكده ادبيات و علوم انساني نوشته شده است.

۳-۴- دانشكده ادبيات و علوم انساني. از مجموع ۶۳ مقاله نوشته شده به وسيله اعضاي هيأت علمي دانشكده ادبيات و علوم انساني سهم بخش هاي اقتصاد ۵ مقاله (۷/۹۳٪)، تاريخ ۱۱ مقاله و (۱۷/۴۶٪)، جامعه شناسي ۶ مقاله (۹/۵۲٪)، روانشناسي ۴ مقاله (۶/۳۴٪)، زبان و ادبيات فارسي ۷ مقاله (۱۱/۱۱٪)، زبانهاي خارجي ۱۵ مقاله (۲۳/۸۰٪)، علوم كتابداري و اطلاع رساني ۹ مقاله (۱۴/۲۸٪) و مديريت و حسابداري ۶ مقاله (۹/۵۲٪)

بوده است. بخش معارف در طول این ده سال هیچ مقاله ای منتشر نکرده است (جدول شماره ۶).

جدول ۶

سهم دانشکده ادبیات و علوم انسانی به تفکیک بخش ها

نام بخش	ترجمه	تألیف	تعداد کل	درصد
اقتصاد	۰	۵	۵	۷/۹۳٪
تاریخ	۱	۱۰	۱۱	۱۷/۴۶٪
جامعه شناسی	۰	۶	۶	۹/۵۲٪
روانشناسی	۰	۴	۴	۶/۳۴٪
زبان و ادبیات فارسی	۰	۷	۷	۱۱/۱۱٪
زبانهای خارجی و زبانشناسی	۳	۱۲	۱۵	۲۳/۸۰٪
علوم کتابداری و اطلاع رسانی	۲	۷	۹	۱۴/۲۸٪
مدیریت و حسابداری	۰	۶	۶	۹/۵۲٪
معارف	۰	۰	۰	۰

مقالات بخش اقتصاد توسط سه نفر، تاریخ چهار نفر، جامعه شناسی چهار نفر، روانشناسی سه نفر، زبان و ادبیات فارسی سه نفر، زبانهای خارجی و زبانشناسی شش نفر، علوم کتابداری و اطلاع رسانی چهار نفر و مدیریت و حسابداری چهار نفر به رشته تحریر در آمده است.

لازم به ذکر است که بخش روانشناسی تا پایان دوره دهم مجله جزء دانشکده ادبیات و علوم انسانی بوده است و بعد از آن به دانشکده علوم تربیتی پیوسته است. به علاوه مقالاتی که کار مشترک دو دانشکده و یا دو بخش در یک دانشکده بوده است به نام

اولین مؤلف به حساب آمده است.

۳-۵- دانشکده علوم تربیتی. از مجموع ۲۷ مقاله نوشته شده توسط اعضاء هیأت علمی دانشکده علوم تربیتی سهم بخش های آموزش کودکان استثنائی ۴ مقاله (۱۴/۸۱٪)، روانشناسی تربیتی ۸ مقاله (۲۹/۶۲٪) و مبانی آموزش و پرورش دبستانی و پیش دبستانی ۱۵ مقاله (۵۵/۵۵٪) بوده است. بخش های تربیت بدنی و مدیریت و برنامه ریزی آموزشی سهمی در نگارش مقالات نداشته اند (جدول شماره ۷).

جدول ۷

سهم دانشکده علوم تربیتی به تفکیک بخش ها

نام بخش	ترجمه	تألیف	تعداد کل	درصد
آموزش کودکان استثنائی	۰	۴	۴	۱۴/۸۱٪
تربیت بدنی	۰	۰	۰	۰
روانشناسی تربیتی	۱	۷	۸	۲۹/۶۲٪
مبانی آموزش و پرورش دبستانی و پیش دبستانی	۱	۱۴	۱۵	۵۵/۵۵٪
مدیریت و برنامه ریزی آموزشی	۰	۰	۰	۰

ذکر این نکته ضروری است که مقالات بخش های آموزش کودکان استثنائی توسط دو نفر، روانشناسی تربیتی توسط سه نفر و مبانی آموزش و پرورش توسط سه نفر نوشته شده اند.

۴- نویسندگان و تعداد مقالات

بررسی به عمل آمده نشان می دهد که ۲۳/۳۰٪ مقالات توسط ۳۹ نفر که هر کدام یک مقاله داشته اند، ۲۳/۲۵٪ مقالات به وسیله ۱۵ نفر که هر یک دو مقاله نوشته اند و ۲۰/۹۳٪

مقالات توسط ۹ نفر که هر کدام دارای سه مقاله بوده اند به رشته تحریر در آمده اند. $۶/۲۰\%$ مقالات را ۲ نفر که هر یک چهار مقاله نوشته اند، $۹/۳۰\%$ مقالات را ۲ نفر که هر کدام شش مقاله داشته اند و $۱۰/۰۷\%$ مقالات را یک تن که سیزده مقاله داشته است به خود اختصاص داده اند (جدول شماره ۸).

جدول ۸
فراوانی مقالات توسط افراد

تعداد افراد	تعداد مقالات	جمع	درصد
۳۹	۱	۳۹	$۳۰/۲۳\%$
۱۵	۲	۳۰	$۲۳/۲۵\%$
۹	۳	۲۷	$۲۰/۹۳\%$
۲	۴	۸	$۶/۲۰\%$
۲	۶	۱۲	$۹/۳۰\%$
۱	۱۳	۱۳	$۱۰/۰۷\%$

لازم به ذکر است که ۱۳ مقاله از کل مقالات توسط سردبیر مجله به رشته تحریر در آمده است.

۵- موضوع مقالات

در بررسی موضوعی مقالات از روش دهمی دیویی استفاده شده است. موضوعاتی از قبیل انتشارات، تکنولوژی اطلاعات و کتابشناسی در قسمت کتابداری و اطلاع رسانی ذکر شده است. کتاب های مختلفی که در زمینه های موضوعی گوناگون مورد نقد و بررسی قرار گرفته اند در قسمت کتاب های نقد شده آمده اند. کودکان عقب مانده ذهنی، روانکاو و روانشناسی در قسمت بعد قرار دارند. پس از آن اسلام آمده است که حوزه و دانشگاه،

داستانهای دینی و علوم انسانی را تحت پوشش دارد. بخش بعد جامعه شناسی است. در این قسمت علاوه بر مشاغل، طب سنتی نیز که گردآوری باورهای عمومی مردم در باره مسائل پزشکی است جای گرفته است. مسائلی مانند اقتصاد اسلامی و اقتصاد کشاورزی در قسمت اقتصاد ذکر شده اند. آموزش و پرورش و علوم تربیتی که مسائل مربوط به انتخاب دانشجویان، دانش آموزان، آموزش و پژوهش را نیز در بر دارد به دنبال آمده است. در قسمت زبان موضوعاتی از قبیل زبانشناسی، زبان فارسی، زبان انگلیسی و ترجمه قرار گرفته اند. موضوعات حسابداری و مدیریت یک جا بررسی شده اند. در قسمت ادبیات موضوعات نقد ادبی، ادبیات فارسی و ادبیات انگلیسی قرار دارند. در آخرین قسمت موضوعات تاریخ و جغرافیا شامل باستانشناسی، تاریخ ایران و جهان و جغرافیای تاریخی قرار گرفته اند (جدول شماره ۹).

جدول ۹
پراکنندگی موضوعات

درصد	تعداد	موضوعات
۱۰/۰۷٪	۱۳	کتابداری و اطلاع رسانی
۸/۵۲٪	۱۱	کتابهای نقد شده
۱۶/۲۷٪	۲۱	روانشناسی
۶/۹۷٪	۹	اسلام
۶/۹۷٪	۹	جامعه شناسی
۶/۲۰٪	۸	اقتصاد
۱۵/۵٪	۲۰	آموزش و پرورش
۹/۳۰٪	۱۲	زبان
۵/۴۳٪	۷	حسابداری و مدیریت
۳/۸۷٪	۵	ادبیات
۱۰/۸۵٪	۱۴	تاریخ و جغرافیا

نتیجه گیری

بررسی به عمل آمده بیانگر واقعیت های زیر است: بیش از ۹۲٪ مقالات را مردان نوشته اند. حدود ۹۳٪ مقالات تألیف است. نزدیک به ۷۰٪ مقالات توسط اعضای هیأت علمی دانشگاه شیراز نوشته شده است. سهم هیأت تحریریه در نگارش مقالات بیش از ۲۰٪ است. حدود ۷۰٪ مقالات توسط اساتید دانشکده های ادبیات و علوم انسانی و علوم تربیتی دانشگاه شیراز به رشته تحریر در آمده است. بیشترین سهم در دانشکده ادبیات و علوم انسانی را بخش زبانهای خارجی و زبانشناسی و در دانشکده علوم تربیتی بخش مبانی آموزش و پرورش دبستانی و پیش دبستانی به خود اختصاص داده اند. از نظر موضوعی روانشناسی و آموزش و پرورش با حدود ۳۲٪ بیشترین سهم و ادبیات با کمتر از ۴٪ پائین ترین سهم را به خود اختصاص داده اند.

منابع و یادداشت

۱. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز. دوره یک، شماره یک، پاییز ۱۳۵۶ (درون جلد)
۲. مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز. دوره اول، شماره اول، پائیز ۱۳۶۴ (یادداشت سردبیر)
۳. همان.
۴. فرح زاد، محمد. «وضعیت نشریه های کتابداری و اطلاع رسانی در سال های ۵۸ تا ۶۸»، نشریه کتابداری. دفتر نوزدهم، ۱۳۷۱، ص ۱۱۱-۱۰۰.
۵. یوهه تسای، مینگ. «مطالعه کتابسنجی متون نمایه سازی و چکیده نویسی ۱۸۷۶-۱۹۷۶»، ترجمه علی مزینانی. فصلنامه کتاب. دوره پنجم، شماره ۲-۱، ۱۳۷۲، ص ۶-۱۰۵.

۶. دیانی، محمد حسین. «مقالات و مقاله نویسان در نامه انجمن کتابداران ایران»، مجله علوم اجتماعی و انسانی دانشگاه شیراز. دوره دوم، شماره اول، پاییز ۱۳۶۵، ص ۳۸-۴۸.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی